

106 – 108.

2. Асеев А.А. Использование информационных технологий в преподавании фтизиопульмонологии в медицинском ВУЗе [Текст] / А. А. Асеев // Туберкулез и болезни легких. - 2011. - No 4. - С. 41-46.2.

3. Зіменковський, Б.С. Особливості викладання фтизіатрії та пульмонології студентам з англійською формою навчання [Текст] / Б. С. Зіменковський, І. Г. Ільницький, М. Л. Павленко // Матер. наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми епідеміології, мікробіології та гігієни». - Львів, 2010. - С. 249-254

4. Мілерян В.Є. Методичні основи підготовки та проведення занять в медичних вузах: методичний посібник / В.Є. Мілерян. - К.: Вища школа, 2004. - 353 с.

5. Пометун О. І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В.

Пироженко. – К.: А.С.К., 2005; 2006. – 192 с.

6. Пульмонологія та фтизіатрія (у двох томах) [Текст] : національний підручник для лікарів-інтернів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації / під ред. Ю. І. Фещенка, В. П. Мельника, І. Г. Ільницького. – Київ-Львів : ПРАТ “Львівська книжкова фабрика “Атлас”, 2011. – 1363 с.

7. Туберкульоз: організація діагностики, лікування, профілактики та контролю за смертністю [Виробниче видання] / Ю.І. Фещенко, В.М. Мельник, Л.В. Турченко, С.В. Лірник. – К.: Здоров'я, 2010. -448 с.

8. Фещенко Ю.И. Фтизиатрия: становление и развитие, направления и приоритеты / Ю.И. Фещенко, В.М. Мельник // Doctor. – 2002. – №4. – С. 9-10.

Одержано 07.10.2013 року.

УДК: 371.315+378.147+371.322

ГУМАНИЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Т.В. Налужна

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

ГУМАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА И ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В КОНТЕКСТЕ БОЛОНСКОГО ПРОЦЕССА

Т.В. Налужная

ГВУЗ «Ивано-Франковский национальный медицинский университет»

HUMANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS AND THE FORMATION OF THE STUDENTS' SPIRITUAL VALUES IN THE CONTEXT OF THE BOLOGNA PROCESS

T.V. Naluzhna

HSEI “Ivano -Frankivsk National Medical University”

Резюме. У статті розкриті гуманістичні основи формування духовних цінностей майбутніх лікарів, окреслені основні шляхи гуманізації освітнього процесу у вищому медичному навчальному закладі і доведено, що важливою умовою досягнення цієї мети є підготовка нової генерації науково-педагогічних кадрів.

Ключові слова: *духовні цінності, гуманізація освіти, педагогічна культура, психологічна культура, «професіограма» сучасного викладача.*

Резюме. В статье раскрыты гуманистические основы формирования духовных ценностей будущих врачей, очерчены основные пути гуманизации образовательного процесса в высшем учебном заведении и доказано, что важным условием достижения этой цели является подготовка нового поколения научно-педагогических кадров.

Ключевые слова: *духовные ценности, гуманизация образования, педагогическая культура, психологическая культура, «Профессиограмма» современного преподавателя.*

Summary. The article discloses humanistic foundations for the formation of spiritual values of the future doctors and outlines the main ways of the educational process' humanization in the higher educational medical institution. The training of a new generation of scientists and teachers is an important condition for achieving this goal of humanization of the educational process.

Key words: *spiritual values, humanization of education, pedagogical culture, psychological culture, «Profesiogram» of a modern teacher.*

У сучасну епоху інформатизації і технологізації, стандартизації та уніфікації навчального процесу не залишаються поза увагою проблеми формування духовних цінностей студентської молоді, а саме – виховання індивідуалізації та гуманізації особи, бо людина не може бути стандартизованою і уніфікованою. Світовий досвід підтверджує, що, якщо викладачі забезпечуватимуть студентів лише певною сумою знань без відповідного виховання, навчальний заклад стане мертвим. Відомий педагог Григорій Ващенко сказав, що освіта без виховання рівноцінна тілу без душі. Щоб закласти

в душі молоді, майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я, високі духовні цінності, їх повинні сповідувати перш за все ті, хто працює з молоддю – викладачі вищої школи.

Мета цієї статті – довести, що весь процес навчання лікарської діяльності, у першу чергу, передбачає вирішення гуманістичних проблем виховання особи професіонала. А для цього необхідно готувати науково-педагогічні кадри, які здатні виплекати в кожного студента індивідуально-самолюбну особистість, яка має високий рівень професійної обізнаності і коректності.

Одне із основних завдань освітян полягає у створенні сприятливих умов для гармонійного розвитку індивіда, особистості, щоб людина змогла пізнати себе, самовдосконалитися, самореалізуватися у дорослому житті, на етапі повного розквіту закладених природою і освітою талантів та особистісних обдарувань.

Маючи характер однієї з магістральних загальноосвітніх тенденцій, гуманізація та гуманітаризація освітньої галузі в нинішніх умовах передбачає рішуче подолання згубних наслідків технократизму, теоретико-методологічного консерватизму, застарілих стереотипів і штампів минулого в організації навчально-виховного процесу, наповнення його новим змістом, а отже, й вихід на якісно нові параметри та стандарти функціональної підготовки молодих спеціалістів, здатних адекватно реагувати на стрімкі й зовсім непрості виклики сьогодення, самостійно розв'язувати назрілі проблеми і, зрештою, забезпечити прогресивний поступ людської цивілізації у XXI ст. Це – об'єктивна реальність, нагальна вимога часу, не рахуватися з якою аж ніяк не можна, визначаючи поточні завдання і стратегічні пріоритети освітньої діяльності держави на тривалу перспективу.

У сучасному розумінні йдеться про: 1) необхідність формування гуманістичної моделі фахівця нового типу, всебічно озброєного основами знань не тільки з обраної професії, а й чіткими світоглядними орієнтирами, широким соціальним мисленням, науковим баченням загальної картини світу; 2) найповніше залучення до цього процесу викладачів, покликаних уже за самим своїм призначенням стати головним важелем та інструментом вироблення ціннісного горизонту студента, високої духовної і моральної культури, активної життєвої позиції [1].

Цінність – це духовне формоутворення, що існує через моральні та етичні категорії, теоретичні системи, утопічні образи, суспільні ідеали тощо і виступає критерієм оцінки дійсності людиною та джерелом змістоутворюючої основи людського діяння [2].

Сучасна молодь входить у систему цінностей в умовах формування ринкових відносин. Більшість студентів, оцінюючи об'єктивні можливості держави, схилиються до невтішного висновку: освіченість, інтелект не забезпечують елементарних умов для виживання в сучасній Україні. Це спричинило руйнування в студентському середовищі цінностей самореалізації через освіту, а ідеал знань замінився культом диплома. Причиною цього є багаторічне «залишкове» фінансування вітчизняної освіти та культури.

Відродження духовності сьогодні – це відновлення всієї цілісної культури, її онтологічного статусу.

У вітчизняній педагогічній теорії визначилися такі стратегічні напрями формування ціннісного світу молоді:

- відродження та укорінення національних ідеалів на основі здобутків цивілізаційного духовного поступу;

- формування нових цінностей життя і культури, що збагачують духовний потенціал нації та кожного українця і певною мірою увійдуть до структури світової ціннісної системи;

- поступове витіснення ціннісно-світоглядної орієнтації, яка не відповідає вимогам суспільного прогресу.

Реалізація цих постулатів неможлива у межах традиційної системи освіти і виховання, заснованої тільки на соціоцентричному підході до виховання особистості. Сьогодні започатковується ідея «культуротворчої» освіти з уявленнями про гуманістичний тип особистості, що не лише споживає духовні цінності, а й примножує їх, особистості як самоцінності і мети виховання, а не засобу суспільного розвитку [3].

Однією з головних гуманістичних цінностей Болонського процесу є те, що студент повинен розуміти – за свою працю він отримує саме те і саме стільки, на скільки він постарався і попрацює. І в жодному випадку він не буде пока-

раний викладачем за своє небажання вчитися, покарає його саме життя – під виглядом меншої заробітної платні, програвши під час конкуренції іншим при прийомі на роботу тощо. Завдання викладача полягає в тому, що він повинен перестати бути суддею, а стати помічником, радником і, врешті-решт, викладачем.

Формування духовних цінностей студентської молоді можливе за умови гуманізації освіти. Поняття «гуманізація освіти» розуміється як оновлення змісту освіти, збільшення в ній питомої ваги цінностей загальнолюдської культури; як демократизація педагогічного спілкування, створення в навчальному закладі належного морально-психологічного клімату; як урахування індивідуальних особливостей студентів; звернення до мотиваційно-ціннісної сфери.

Сучасний викладач високо повинен цінувати студента, бо саме він є індикатором його роботи. Тому головним напрямом перебудови освіти, в тому числі і медичної, на якісно новій основі є гуманізація відносин між викладачем і студентом.

Яким повинен бути сучасний викладач національної вищої медичної школи? Узагальнений портрет фахівця або перелік і опис загальнонагрудних і спеціальних умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної професійної діяльності, в психології професійної діяльності зазвичай називається «професіограмою». Професіограма викладача є свого роду реєстром, що містить у собі сукупність особистісно-ділових рис і педагогічних здібностей, окреслений обсяг гуманітарних, психолого-педагогічних і фахових знань, а також систему педагогічних умінь і навичок, необхідних для успішного виконання педагогічних функцій.

Викладач – це педагог, який і навчає, і виховує. Виховна роль викладача полягає у формуванні особистості студента, передачі студентській молоді не лише певних знань, професійного досвіду, але і формування професійної культури, створення умов для духовного розвитку, саморозкриття молоді людини в цілому.

Викладач повинен вміти встановлювати особливий тип взаємовідносин, який сприяє розвитку і розкриттю наявних і потенційних можливостей студента. Основу цих стосунків складають «безоцінне сприйняття» партнерів у спілкуванні, що виявляється в неупередженості та руйнації існуючих стереотипів, а це передбачає свободу та творчий пошук як студентів, так і викладачів-педагогів.

У умовах гуманізації та гуманітаризації освіти на демократичних принципах посилюється роль психологічної культури педагогічних працівників. У зв'язку з цим важливим завданням є розвиток у майбутніх викладачів комунікативних здібностей, формування індивідуального стилю педагогічного спілкування на основі взаєморозуміння та взаємоповаги, психологічної проникливості у стосунках зі студентами.

Структура професійної діяльності педагога-викладача містить у собі мотиваційно-ціннісну, змістовну й процесуальну складові, що передбачає володіння системою особистісних якостей і соціально-психологічних рис, педагогічною технологією, наявність високого рівня освіченості, педагогічних здібностей і творчого потенціалу. Психолого-педагогічна модель сучасного викладача національної вищої медичної школи включає:

1. Загальногромадянські риси: громадянська активність задля творення Української держави; національна самосвідомість, патріотизм і толерантність щодо інших народів і культур; володіння українською мовою як державною; соціальний оптимізм, відповідальність і працелюбність.

2. Морально-педагогічні якості: любов до студентів і потреба взаємодіяти з ними; принциповість і стійкість переконань; високий рівень загальної та психологічної культури; чесність і щирість стосунків, гуманістичне налаштування на взаємини зі студентами; дисциплінованість і вимогливість,

справедливість і об'єктивність.

3. Індивідуально-психологічні особливості: професійно-педагогічна спрямованість; висока інтелектуально-пізнавальна зацікавленість і допитливість; позитивна «Я-концепція»; професійна ідентичність, високий рівень вимогливості; емоційна стійкість, витримка й самовладання; саморегуляція, самостійність і діловитість у досягненні життєво важливих цілей; педагогічні якості (педагогічна витримка та працездатність; педагогічна спостережливості; педагогічна увага; педагогічна інтуїція; педагогічний такт).

4. Фахова компетентність і спеціальна підготовка: ґрунтовні знання із загальноосвітніх і медичних дисциплін; педагогічне спрямування наукової ерудиції; володіння ефективною педагогічною технологією; уміння користуватися сучасною комп'ютерною технікою.

5. Психолого-педагогічні здібності: проектування цілей навчання та прогнозування шляхів особистісного становлення студента; конструювання методичних підходів і здатність передбачати можливі результати; педагогічна творчість; адекватне сприйняття вихованця та безумовне прийняття його як особистості; педагогічний оптимізм; духовно-виховний вплив на студентський колектив і особистість студента, організація ефективної педагогічної взаємодії з ними; соціальні та комунікативні здібності (комунікабельність; гнучкість і швидкість мислення у педагогічних ситуаціях; висока культура мови та мовлення – фонетична чіткість, лексична науковість і точність, експресивність, емоційність і виразність; володіння мімікою, тоном голосу, поставою, рухами та жестами [4].

Позиція викладача повинна ставати управлінською: студент і студентська група виступають об'єктами управлінської діяльності викладача.

Перехід до модульного принципу організації педагогічного процесу вимагає досконалої підготовки професорсько-викладацького складу до управління пізнавальної діяльності в студентів та виховання у них духовних цінностей. Така підготовка повинна сприяти формуванню високого рівня педагогічної культури викладача. У нашому університеті процес підготовки суб'єктів педагогічного процесу до діяльності в умовах кредитно-модульної системи навчання здійснюється під час проведення психолого-педагогічного семінару, де здійснюється медіаосвітня підготовка викладачів, проводяться рефлексивні ігрові тренінги, що сприяють інтенсифікації процесів самовизначення, самопізнання та самоактуалізації особистості. Включення викладача в ряд проблемно-конфліктних і критично-формуючих ситуацій, в яких він виявляє себе як цілісний суб'єкт на перехресті соціальних та особистісних позицій, помітно сприяє його професійному розвитку.

Професійне навчання відіграє надзвичайно важливу роль у становленні особистості викладача вищого медичного закладу, збагачуючи когнітивну сферу професійними знаннями, вміннями й навичками, розвиваючи педагогічне мислення, формуючи модель професійної поведінки. Водночас, особистість розвивається лише тоді, коли відбуваються ті чи інші істотні зрушення в її життєвому та професійному досвіді, що неминує приводить до нового ставлення до себе та навколишнього світу.

На жаль, школа сьогодні не в повній мірі виконує свою виховну функцію. Все це призводить до того, що, виходячи зі школи і потрапляючи до вищого навчального закладу, значна частина молоді часто не має гідного рівня підготовленості до самостійного життя, тобто недостатньо соціалізована, особистісно незріла. Якщо обмежитись лише

професійною підготовкою такого контингенту, то це може негативно впливати на різні сфери суспільного життя, у тому числі на систему охорони здоров'я, куди згодом може перейти такий фахівець.

Особливо важливо при цьому оптимізувати систему взаємин *викладач - студент*. У зв'язку з цим постає проблема психолого-педагогічної культури викладача медичного навчального закладу, здатного налагоджувати гуманістичну взаємодію зі студентами для реалізації творчого їх потенціалу, стимулювання саморозвитку й самовдосконалення на основі врахування вікових та індивідуальних психологічних особливостей, безумовного прийняття унікальності кожної особистості.

Людина із низьким загальним рівнем культури, викривленою системою цінностей та духовною недорозвиненістю, навіть якщо має диплом про вищу освіту та великий запас професійних знань, не може позитивно впливати на розвиток суспільства. Отже, становлення особистості студента слід розглядати як багатоаспектне явище, детерміноване низькою культурологічних і соціально-психологічних чинників, змістом і організацією навчального процесу у вищій медичній школі. А тому заклади вищої медичної освіти відповідають за формування духовних цінностей, а саме – гармонійну висококультурну, духовну багату та морально зрілу особистість.

Висновки

Окреслимо провідні шляхи гуманізації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, які сприятимуть ефективному формуванню духовних цінностей майбутніх лікарів:

1. Зміна типу соціокультурного успадкування: головна мета освіти – не засвоєння знань, а оволодіння методами їхнього набуття, використання.
2. Створення сучасних гуманістичних технологій, які характеризуються рівноправною взаємодією викладачів і студентів, посилення ролі самостійності останніх у науково-навчальній діяльності.
3. Орієнтація на самоцінність кожного студента, метою якого є позитивна самоактуалізація і самореалізація.
4. Взаємозв'язок загально-педагогічної, методологічної, психологічної, духовно-моральної підготовки фахівця системи охорони здоров'я.
5. Створення ефективної системи підготовки викладачів вищої медичної школи, здатних до реалізації гуманістичної особистісно-орієнтованої парадигми.

Література

1. Іваненко В. Гуманітарний чинник у системі національної вищої школи: регіональний зріз / В. Іваненко // Освіта і управління. – 2003. – Т.6. - №2. – С.101.
2. Цінності як ядро особистості / І. Д. Бех // Цінності освіти і виховання : Наук.-метод. збірник / Ред. О. В. Сухомлинська. – К.: АПН України, 1997. – С.46.
3. Формування духовних цінностей студентської молоді в контексті сучасної філософської парадигми вищої освіти в Україні / С. Я. Фарина // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: Матеріали третіх Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань. – Ірпінь: Національна академія ДПСУ України, 2005. – С. 62-63.
4. Юрченко В. Підготовка вчителя національної школи: етно-психологічний і соціальний ракурс / В. Юрченко // Освіта і управління. - 2004. – Т.7. – №2. – С.103-112.

Одержано 16.09.2013 року.